

INTRODUCERE ÎN ESHATOLOGIA MORȚII LA VECHII EGIPTENI

La răsărit și la apus, Egiptul mărginește cu pustiul. Țara nu are parte decât de precipitații slabe, vara nu plouă aproape deloc, soarele strălucește tot timpul anului pe cerul veșnic albastru, uscând astfel pământul. Și totuși, Egiptul este una din țările cele mai fertile din lume, și asta datorită Nilului.

„Salut ție, Hapi, care vii pe acest pământ să dai viață Egiptului, tu care-ți învâlii sosirea în întuneric! Hapi, părinte al zeilor, venirea ta umple de bucurie inimile oamenilor, abundență răsare în urma ta, hrana se află în vârful degetelor tale!”¹

Astfel este salutat marele Hapi, spiritul Nilului. Un androgin pântecos, gol și despletit, cu pielea albastră-verzuie, așa era imaginat Hapi, forța care aduce - odată cu creșterea apelor Nilului - începutul unui nou an, reînnoind milenarul miracol al fertilității.

Egiptul loc plin de miracol și mister, este, așa cum spune și Diodor din Sicilia, leagănul umanității grație fertilității solului și a naturii Nilului.

„La începutul tuturor lucrurilor primii oameni s-au născut în Egipt ca urmare a temperaturii fericite și proprietăților fizice ale Nilului ale cărui ape, natural fecunde și producând prin ele însele diferite feluri de alimente, au putut hrăni, fără greutate, primele ființe. Egiptul este leagănul umanității grație fertilității solului și naturii Nilului.”²

Civilizația egipteană, raportată la o istorie de mii de ani, lasă impresia unei lumi închise încă de la început, înconjurată din toate părțile de frontiere naturale: deșertul și marea la nord, est și vest, iar la sud munții.

La aceasta izolare geografică a contribuit și impresia pe care o lasă egipteanul de rând „orgolios, atașat de tradițiile locale, mândru, cu sentimentul superiorității morale față de străini, rezistând la orice formă de asimilare.”³

Dar, din cele mai vechi timpuri, cultura și civilizația egipteană, cu toată izolarea spirituală și conservatorismul rigid, adesea habotnic, a exercitat și exercită în continuare o fascinație

¹ N. Pertovski și A. Belov, *Țara Marelui Hapi*, București, 1958, p. 17

² Diodor din Sicilia, *Biblioteca istorică*, I, p. 67

³ S. Moscati, *Vechile imperii ale Orientului*, București, 1982, p. 129

aproape magică. În principal, această atracție deosebită este generată de monumentalitatea construcțiilor ce sfidează în continuare timpul, a piramelor, care se constituie, alături de mausoleul din Pergam, colosul din Rhodos, statuia lui Zeus din Olymp, farul din Alexandria, grădinile suspendate ale Semiramidei, templul zeiței Artemis, în șirul celor șapte minuni ale lumii antice.

Construcțiile egiptene, în fapt adevărate opere de artă, sunt profund simbolice, simbolismul egiptean cristalizându-se, prin excelență, în arhitectura funerară.

Pentru egipteni, viața terestră era numai o scurtă etapă a unei existențe care se continua etern în mormânt, cu aceleași necesități, ocupații și plăceri ca și pe pământ.

« Egiptenii privesc viața actuală ca pe o nimic toată. Ei își numesc locuințele „hanuri”, din cauza scurtului timp în care le locuiesc, în vreme ce mormintele sunt locuințe veșnice. De aceea se și ocupau mai puțin de construcțiile caselor decât de cea a mormintelor.»⁴

Vechii egipteni credeau deci în viața de dincolo de mormânt și în nemurirea sufletului. Probabil, tocmai de aceea acest popor cunoaște o singură noțiune pentru a desemna cele „două vieți”, respectiv „ankh”, care înseamnă simplu „viață”. Pentru ei, viața viitoare nu reprezintă altceva decât o continuare a vieții de pe pământ. Singura deosebire între cele două stadii ale vieții era aceea că morții locuiau undeva în Apus, Imentet, pe când cei vii trăiau în Răsărit, pe Nil, morții fiind „poporul Apusului”, Imentiu.

Imaginea *vieții de apoi* în gândirea egipteană a suferit un șir de schimbări de-a lungul timpului. Transformările politice, unificarea celor două Egipturi, sub sceptrul lui Mene, rege al Egiptului de sus (3200 î. Hr.), invaziile străine, așa cum a fost cea a hicsosilor între 1650 – 1540 î. Hr., au fost urmate de neliniști și tulburări sociale. Inevitabil, au avut de suferit și reprezentările despre destinul sufletului după moarte.

Către sfârșitul Imperiului Vechi, mai precis, sfârșitul dinastiei a V-a, din vremea faraonului Unas (cca. 2423 î. Hr.), ne-au parvenit o serie de scrieri care atestă o anumită viziune legată de viața de apoi. Aceste scrieri sunt cunoscute sub denumirea de **Textele Piramelor**, și au fost scrise pentru prima oară în mormântul sus-amintitului rege.

Este remarcabil faptul că cele mai importante creații socio-politice și culturale au avut loc în timpul primelor dinastii. În această perioadă au fost ridicate marile piramide de la Gizeh, ale lui Kheops, Khefren și Mykerinos, dar și Sfînxul și alte temple și monumente.

Aceste creații au fixat modelele pentru cele cincisprezece secole următoare. După dinastia a V- cea (2500 – 2300 î. Hr.), aproape nimic important nu s-a adăugat la patrimoniul cultural.

---

⁴ Diodor din Sicilia, I, 91

Acest „imobilism” care caracterizează civilizația egipteană, dar care se regăsește în miturile și nostalgiile altor societăți tradiționale, este de origine religioasă.

Fixitatea formulelor hieratice, repetiția gesturilor și a isprăvilor efectuate în zorii timpurilor sunt consecința logică a unei teologii care considera ordinea cosmică drept operă divină prin excelență și vedea în orice schimbare riscul unei regresii în haos și deci, triumful forțelor demonice.

În Imperiul de Mijloc (2040 – 1650 î.Hr.) apar *Textele Sarcofagelor*. Descifrarea acestora a permis identificarea viziunii egiptenilor asupra lumii de dincolo, când se renunță la legătura dintre speranțe și stelele circumpolare de pe cerul Nordului, afirmându-se în prim plan împărăția zeului funerar Osiris.

Osiris, împreună cu Ra, zeul Soarelui, are un rol foarte important în cultul morților, el fiind stăpânul lumii de jos, așa cum Ra este stăpânul de sus. În viața terestră, egipteanul aducea prinoase în special marelui zeu Ra, pe când în viața subterană toate elogiile erau aduse zeului Osiris, care avea puteri asupra celor decedați. Alături de aceștia o întreagă pleiadă de zei (Anubis, Thot, Maat, Isis, Nephthys) participau la ritualurile consacrate cultului morților, aducându-și fiecare contribuția, astfel încât răposatul să aibă parte, în măsura în care o merita, de o judecată dreaptă și de o viață subpământeană fără griji.

Credința și cultul osiriac determină amplasarea necrololilor spre apus, imaginează cățătorii și rătăcirii în lumea subterană, plină de obstacole și pericole, până când cel decedat va putea ajunge în imperiul lui Osiris.

În Imperiul Nou (1540 – 1070 î.Hr.) apar mormintele din Valea Regilor, ridicate pentru faraonii faimoaselor dinastii ale Ramsesilor (dinastiilor XVII – XX), dar și mormintele din Valea Reginelor, pentru reginele și prințesele acelorași dinastii.

Din punct de vedere cultural asistăm la o perioadă de glorie în istoria Egiptului, iar transformările de mentalitate sunt reflectate și în *Cartea Morților*, practic o culegere ce a adunat în ea o mare parte din textele deja existente, dar îmbogățite mult prin aspect și noi formule.

Concepția despre suflet, destinul sufletului după moarte, rituri și ritualuri funerare, dar mai ales construcțiile funerare sunt doar câteva probleme care au fost tratate, încercând, și prin argumentele unor scriitori în domeniu, egiptologi de marcă, să se deschidă o poartă în minunata civilizație egipteană, spre ai afla secretele.

BIBLIOGRAFIE

1. *Cartea egipteană a morților*. Traducere, studiu introductiv și note de Maria Genescu ,

Editura Sophia, Arad, 1999;

2. Bâzru , Ligia ; Ursu , Rodica , *Istoria universală – Orientul antic* , Editura Fundației „România

de Măine” , București, 1999;

3. Daniel , Constantin, *Civilizația Egiptului antic*, Editura Sport – Turism, București, 1976;

4. Diodor din Sicilia, *Biblioteca istorică* , traducere de Radu Hâncu și Vladimir Iliescu , Editura

Sport – Turism, București, 1981;

5. Moscatti, S., *Vechile imperii al Orientului*, Editura Meridiane, București, 1982;

6. Popescu, Florentin, *Divinități, simboluri și mistere orientale, II – Egiptul antic*, Editura Floarea darurilor, București, 2001;

7. Posener ,G.; Sauneron, S.;Yoyotte, J., *Enciclopedia civilizației și artei egiptene*, Editura Meridiane, București, 1974.

Prof. Mihail Vasilica-Lenuța

Școala Gimnazială Hamcearca, județul Tulcea